

Ökad tillgång på kunskap om grovfoder och grovfoderstrategi

Detta behovsinspel fokuserar på grovfoderstrategi i ett brett perspektiv som omfattar produktion, ekonomi, företagsledning och arbetsorganisation. Grovfoderstrategin är central för lönsamheten i animalieproduktionen - grovfoder utgör en stor andel av foderkostnaderna och valen inom grovfoderstrategin har stor påverkan på produktivitet, arbetsåtgång och företagets långsiktiga robusthet.

1.1 Kartläggning av utmaningar

Målgruppen är animalieproducenter med nötkreatur och får, samt rådgivare till dessa.

- Huvudutmaningen för lantbrukaren är att
 - producera det grovfoder lantbrukaren behöver/vill ha utifrån det produktionssystem hen vill ha (produktivitet, lönsamhet och arbetsinsats).
- Orsaker
 - Grovfoderstrategin påverkar företagets ekonomiska robusthet, flexibilitet och förmåga att anpassa sig till förändrade förutsättningar.
 - Lantbrukarna har svårt att hitta aktuell och behovsanpassad kunskap om djurens grovfoderbehov, grovfoderkedjan från fält till mule och grovfoderstrategi relevant sammanställd, med flera olika aspekter och konsekvenser av dem, och i olika format. De har inte heller anpassade verktyg att omsätta kunskapen till praktisk användning. Det minskar möjligheterna att göra medvetna val kring grovfoderproduktion och -strategi i planering, genomförande och uppföljning.
 - Komplexiteten i ämnet är ytterligare en orsak - för olika lantbrukare kan andra faktorer än ekonomi, som till exempel arbetssituation eller läglighet, betyda mer än effektivitet eller högsta kvalitet.
- Effekter
 - En strategi som inte bygger på medvetna val kan leda till merarbete, höga foderkostnader, sänkt produktivitet och risk för försämrad djurhälsa och välfärd. Det leder i sin tur till sänkt lönsamhet och försämrad arbetsmiljö i form av ökad risk för ergonomisk belastning, olyckor och psykisk ohälsa
 - Ineffektiva grovfoderstrategier påverkar också företagets långsiktiga konkurrenskraft och kan begränsa möjligheterna till företagsutveckling och investeringar. För företag med ansträngd ekonomi eller arbetssituation kan en icke-optimal grovfoderstrategi bli den avgörande faktorn som påverkar företagets överlevnad.

1.2 Omvärldsbevakning

Foder är en av de största kostnaderna inom animalieproduktion. Idisslare som kor och får behöver en betydande mängd grovfoder för att må bra. Grovfodret kan vara flerårig vall i en blandning av olika gräs och baljväxter, majs, med mera. Det kan utfodras både färskt, som bete eller konserveras, som ensilerat vallensilage eller som torkat hö. Det finns också andra typer av grovfoder som kan användas, som till exempel halm, helsädsensilage och rotfrukter. Kvaliteten och mängden påverkar animalieproduktionsnivåerna och behovet av kompletterande kraftfoder. Kunskap om grovfoder och grovfoderstrategier – olika strategier och kvalitet på grovfoder och hur de påverkar produktion, arbete och ekonomi – är därför relevant för alla produktionsformer med idisslare.

Det finns en hel del befintlig och öppen kunskap kring enskilda viktiga delar kring grovfoder och grovfoderstrategi, till exempel [Grovfoderverktyget](#), [vallrapporten](#), rapporten om [Bra vallfoder till mjölkkor](#), och maskinkostnadskalkyler. Grovfoderverktyget är över tio år gammalt och är i stort behov av uppdatering och utveckling. Greppa Näringen erbjuder rådgivning till lantbrukare om grovfoderproduktion, [Grovfoderodling - Greppa ADM](#). Greppa Näringen erbjuder också viss rådgivning till lantbrukare om utfodring. Internationell forskning om vallproduktionens ekonomi pekar på flera kritiska kunskapsluckor, bland annat modeller som beaktar hela gårdens systemeffekter snarare än isolerade produktionsgrenar.

Det pågår också arbete kring utveckling av kunskap inom området, där till exempel Hushållningssällskapet på uppdrag av Kunskapsnav Animalieproduktion uppdaterar vissa delar av Grovfoderverktyget till exempel med upplägg utifrån produktionsform. Gård och Djurhälsan tar också fram en räknenudda för utfodring av ungnöt. Den ska ge lantbrukarna ett digitalt verktyg för att synliggöra hur produktion och ekonomi kan påverkas av förändringar av kvalitén på grovfodret. SLU har påbörjat ett arbete med att uppdatera den svenska officiella normen för utfodringsrekommendationer, näringsbehov och fodertabeller för idisslare, 'Fodertabeller för idisslare'. Normerna för mjölkkor, dikor, ungnöt, tackor, lamm och getter kommer att uppdateras enligt aktuellt forskningsdata. Dock ingår ej hur resultaten ska omsättas till praktiska tillämpningar för rådgivare och lantbrukare.

Uppdateringen av den svenska officiella normen för utfodringsrekommendationer är en central kunskapsdel som lantbrukare vill ha förmedlat på ett relevant och användbart sätt. Vägen till lantbrukaren går via rådgivare som arbetar med att räkna ut foderstater för idisslare och använder data för foderoptimering och utfodring. Också rådgivare inom ekonomi och miljö behöver korrekta biologiska data för att kunna ge aktuell och anpassad rådgivning.

Sammanfattningsvis saknas samlad kunskap om helheten och hur lantbrukaren kan planera och lägga upp sin grovfoderstrategi, på ett målgruppsanpassat sätt. Det saknas också samlad kunskap om hur olika val i sin grovfoderstrategi påverkar till exempel produktionen, lönsamheten och arbetsinsatsen. Det är väsentligt att lantbrukaren har kunskap så att den kan systematiskt utvärdera om den valda strategin ger avsedda resultat. Det finns fortfarande behov av mer och kompletterande material, till exempel liknande enkla räknenuddor/verktyg

anpassade för andra produktionsgrenar, material kring betesdrift från planering och uppföljning till drivgångar/-gator, samt material i kompletterande format för att öka tillgängligheten och spridningen. Lantbrukare efterfrågar också att få kunskap från andra lantbrukare, och därför behövs mer praktiska erfarenheter, råd, tips och exempel sammanställas.

Mjolk-, nötkött och får/lammproducenter har alla behov av kunskapen och påverkas negativt av brist på kunskapsförmedling. Rådgivare till producenterna behöver också kunskap kring detta, för att kunna anpassa rådgivningen till strategin i produktionen.

För att behovet ska kunna målgruppsanpassas är det viktigt att utgå från lantbrukarnas verklighet, vilken innefattar många olika förutsättningar och aspekter som påverkar strategin. Ekonomi och gårdens förutsättningar är grunden till de val som görs i de olika stegen i foderproduktionen och syftet är att se hur ekonomin i de olika stegen påverkar gårdens totala lönsamhet. Det är också viktigt att se på grovfoderstrategin i ett helhetsperspektiv som inkluderar växtföljdseffekter, markhälsa, arbetsorganisation och företagets långsiktiga utveckling. Grovfoderstrategier påverkar inte bara foderkostnader utan även markens långsiktiga produktionsförmåga, kapitalbindning i maskiner och anläggningar, samt företagets flexibilitet att anpassa sig till förändrade marknads- eller klimatförhållanden.

Det är viktigt att se på den totala lönsamheten och inte bara titta på en del av kedjan. Kunskapen behöver lyfta olika aspekter, för- och nackdelar och effekter/konsekvenser med olika strategier utan värdering.

1.3 Förankring

2.1 Mjolk

LRF spelade in behovet om ökad kunskap om vallfoderstrategi till område mjolk. Det har därefter diskuterats och förankrats som ett prioriterat område av en enig analysgrupp mjolk under 2025, men breddats till grovfoderstrategi. I LRF:s mjolkbondepanel 2025 svarade två tredjedelar att strategi för gårdens grovfoder var ett ämne de ofta sökte kunskap kring.

En fokusgrupp av olika typer av rådgivare hos Växa hösten 2025 identifierade också kunskap kring grovfoder och grovfoderstrategi som det området som mest kan påverka lönsamheten hos mjolkföretagare.

2.2 Nötkött

Behovet av ökad lönsamhet genom bättre utnyttjande av vallfodret har särskilt lyfts av nötköttsproducenter. I diskussioner med Kunskapsnav animalieproduktions analysgrupp nötkött 2024–2025 framhålls att det finns mycket kunskap på området, men att den behöver tillgängliggöras och konkretiseras för att nå fler producenter. De bästa gårdarna använder redan sitt vallfoder på ett optimalt sätt, men frågan är hur fler kan motiveras att följa efter.

Analysgruppen har identifierat flera kunskapsområden: att tydligare visa på de ekonomiska konsekvenserna av olika strategier genom jämförelser av scenarier ”som jag alltid gjort” kontra

analysbaserade åtgärder, att locka med digitala verktyg och teknik (exempelvis grovfoderskannrar) som gör kontroller enklare och mer tillgängliga, samt att anpassa exemplen även för mindre besättningar om 25–30 kor för att sänka tröskeln för att komma igång. Det framhålls också att även små justeringar i foderutnyttjandet kan ge betydande utslag i lönsamhet och resultat, något som ofta underskattas.

En utmaning är att de producenter som skulle vinna mest på att förbättra sin vallfoderstrategi ofta inte själva efterfrågar kunskapen. För nötköttproduktionen är frågan också nära kopplad till behovet av fler kalvar i Sverige. Minskningen av dikor riskerar att begränsa produktionen på sikt, vilket gör det än mer angeläget att öka lönsamheten i företagen.

2.3 Lammkött

Får- och lammföretagare efterfrågar särskilt kunskap och vägledning i hur hen kan utveckla sitt företag inom lönsamhet, grovfoder- och betesstrategi, vilket bekräftats i enkätstudien som skickades ut till 2300 företag (Förstudie svenskt lamm 2023 - 2024), samt i samtal med branschrepresentanter (Workshop 231208, dialog om identifiering av åtgärder; Fåravelsförbundets årsstämma och lammriksdag 2024, 2025; Kunskapsnav animalieproduktions analysgruppsmöten 2024 och 2025) och rådgivare på Hushållningssällskapet, Gimrarna och Gård och Djurhälsan. Målgruppen är heterogen vad gäller sysselsättningsgrad (cirka 15% heltid och cirka 50% deltid) och besättningsstorlek, där medel är 30 tackor. En majoritet av får- och lammföretagarna uttrycker att man vill antingen utveckla eller fortsätta företagandet, där en av grundpelarna för att lyckas är gårdsanpassade strategier för grovfoder och bete.

Kunskapsförmedling till får- och lammföretagare i Sverige är styvmoderligt behandlad. Det beror bland annat på att det finns få veterinärer, rådgivare och forskare med djup fårkompetens, men också på att kommersiella aktörer investerar mindre i specialiserad rådgivning i jämförelse med mjölk och spannmål. Får- och lammproduktion ses ofta som en sidoaktivitet av både offentliga och privata aktörer, med effekten att kunskapsresurser har prioriterats ned. Efterfrågan på lamm från slakterierna har ökat de senaste åren och därför behövs insatser för att stötta får- och lammföretagare så att fler lamm föds och levereras med god slaktvikt. Detta främjar såväl gårdens lönsamhet som animalieproduktionens konkurrenskraft.

2.4 Övriga Kunskapsnav

Kunskapsnaven för jordbrukets digitalisering, miljö och klimat, samt företagsledning och entreprenörskap har fått ta del av och haft möjlighet att påverka innehållet i behovsinspelet.

Kunskapsnav Miljö och Klimat

Kunskapsnav Miljö och Klimat producerar och sprider en del kunskapsmaterial om Grovfoder, exempelvis broschyren ”Bra grovfoder till mjölkkor” i sina förmedlingskanaler. Kunskapsnav Miljö och Klimat är i behov av riktvärden på ”hur mycket äter en idisslare” för alla djurkategorier samt riktvärden på hur grovfodrets näringsinnehåll påverkar gödselns näringsinnehåll.

Riktvärden på hur metanutsläpp påverkas beroende av foderstaten efterfrågas också. En samordning av kunskapsförmedling till lantbrukare är önskvärt och kan bidra till att fler lantbrukare får del av materialet.

Kunskapsnav företagsledning och entreprenörskap

SLU Kompetenscentrum företagsledning och NKJ (Nordic Joint Committee for Agricultural and Food Research) har identifierat företagsekonomi och företagsledning som kritiska perspektiv för grovfoderstrategier. Forskning från nordiska länder visar att det finns stora kunskapsluckor kring bland annat:

- Ekonomisk uppföljning i vallproduktionskedjan
- Modeller som beaktar totala systemkostnader och inte bara produktionskostnader
- Implementering av beslutsstöd och verktyg i praktiken

En litteraturgenomgång av nordisk och baltisk forskning om vallproduktionens ekonomi (379 artiklar granskade, 16 relevanta identifierade) visar att området är underutforskat. Workshops med forskare, rådgivare och lantbrukare bekräftar behovet av bättre verktyg och metoder för ekonomisk analys på gårdsnivå. Särskilt viktigt är att utveckla kunskap som kan implementeras i praktiken - inte bara teoretiska modeller.

Kunskapsnav för jordbrukets digitalisering

Det finns mycket digital teknik och lösningar kopplade till grovfoder och grovfoderstrategi, allt ifrån markanalyser och kolinlagring i mark, till vallmaskiner, lagring av grovfoder och utfodringssystem, till bete och analys av gräs innan skörd, vid lagring eller vid utfodring. Kunskapsnav för jordbrukets digitalisering har under de senaste åren genomfört en rad insatser och projekt kopplade till digital teknik inom grovfoderområdet. Arbetet har omfattat allt från tester av tekniska lösningar till seminarier och rapporter. De har också flera planerade aktiviteter till exempel med fokus på kunskapsspridning. Sammantaget är det både historiskt och framåt hög aktivitet inom området. Några ytterligare tydliga kunskapsluckor kring digital teknik kopplat till grovfoder och grovfoderstrategier har inte identifierats i dagsläget. Dock är det viktigt att den kunskap som finns inom området blir applicerbar i den totala grovfoderstrategin och inkluderas i materialet som tas fram där det är relevant.

1.4 Mål

Mål på lång sikt

Ökad lönsamhet och en robust foderstrategi för mjölk-, nöt- och får/lammproducenter genom medvetna val kring grovfoderstrategi.

Mål på medellång sikt

Ökad kunskap och medvetenhet hos lantbrukaren och rådgivaren vilka effekter olika grovfoderstrategier har på produktivitet, lönsamhet och om hur arbetet påverkas genom att;

- Befintlig kunskap om grovfoder och grovfoderstrategi kompletteras med kunskap i andra format som är lättförståelig och målgruppsanpassad
- Producera sammanhållet och målgruppsanpassat material kring planering, genomförande och uppföljning av grovfoderstrategi
- Det tas fram sammanhållen och målgruppsanpassad kunskap kring effektiv betesdrift
- Det tas fram enkla räknesnurror/verktyg kring att bedöma effekten av grovfoderkvalité på lönsamhet
- Kunskapen sprids via kanaler som når lantbrukaren, inklusive kanaler som Kunskapsnav Miljö och Klimat använder.
- Identifiera behov av ny kunskap när kunskap saknas

1.5 Aktivitetsplan

För allt material inom det här behovsinspelet gäller att det ska;

- Fokusera på kunskap som kan användas på gårdsnivå
- Fokusera på kunskap som kan påverka lönsamhet, produktivitet (kött, mjölk samt skinn och ull där det är relevant), arbetsinsats, konkurrenskraft och robusthet och inkludera enkla beräkningar, alternativt resonemang kring, lönsamhet.
- vara målgruppsanpassat till animalieproducenter inom olika produktionsinriktningar (mjölk, dikor, ungnöt, får/lamm) respektive deras rådgivare
- Löpande publiceras på [Lantbrukets Kunskapsbank](#), och att
- Aktören som genomför projektet har löpande dialog med Kunskapsnav animalieproduktion, med syfte att planera för och genomföra tillgängliggörandet av framtaget material via Lantbrukets Kunskapsbank. Kunskapsnav animalieproduktion samordnar spridning av kunskapen med Kunskapsnav Miljö och Klimat.

Befintlig kunskap om grovfoder och grovfoderstrategi kompletteras med kunskap i andra format som är lättförståeliga och målgruppsanpassade

Målgruppen är lantbrukare. Målet kan anses vara uppnått om;

- Aktören utgår ifrån och kompletterar befintlig tillgängligt material inom området
- Aktören tar fram sammanhängande material i flera olika format/olika sätt,
 - till exempel infografik, flödesschema, grafer, guider/kompasser, checklistor, illustrationer, bilder, poddar/annat ljud, filmklipp, webinarium, fortbildningsmaterial och träffar.

Producera sammanhållet och målgruppsanpassat material kring planering, genomförande och uppföljning av grovfoderstrategi

Det finns ett behov av kunskap som pedagogiskt vägleder hur grovfoderproduktionen kan anpassas utifrån olika produktionsområden och geografiska förutsättningar för att uppnå

produktivitet och lönsamhet på gårdsnivå. Arbetet ska sammanställa kunskap hur gården kan börja planera arbetet med att lägga upp en grovfoderstrategi, utifrån gårdens förutsättningar och lantbrukarens målsättningar – vad behöver gården för kvalitet och kvantitet på grovfoder, och hur får de fram det?

Målgruppen är lantbrukare och rådgivare. Målet kan anses vara uppnått om:

- Kunskap om planering, genomförande och uppföljning av grovfoderstrategi sammanställs och presenteras i olika versioner utifrån produktionsinriktning och var i landet gården ligger/förutsättningar i produktionsområde. Både långsiktigt och kortsiktigt.
- Kunskap om hur olika grovfoderstrategier påverkar företagets totala systemkostnader (logistik, maskiner, byggnader, kapital). Materialet guidar lantbrukaren respektive rådgivaren genom olika aspekter och val inom sin grovfoderstrategi. Det vill säga materialet resonerar om hur olika val och strategier kan påverka ekonomi, produktion och om hur arbetet påverkas och eventuella målkonflikter, utan att lägga värdering i valen.
- Materialet ska ta upp att det finns läglighetskostnader som har påverkan på både grovfoderproduktionen och animalieproduktionen och då vara en guide för lantbrukaren att göra strategival för att optimera verksamheten. Det inkluderar strategier och behov kring maskinkedjan.
- Materialet även innehåller kunskap kring hantering om lantbrukaren inte fick in grovfoder av den mängd eller kvalitet som hen behövde, och kring svinn och spill samt möjliga ersättningsfoder.
- Materialet ska också innefatta kunskap om logistik kring foderlagring och utfodring, inklusive aspekter och resonemang kring att minska korskontamination.
- Materialet produceras i olika format beroende på ämne och målgrupp, och inkluderar praktiska exempel från lantbruksföretag
- Materialet innehåller både baskunskap och fördjupningar inom frågeställningar för olika produktionsformer. Det kan handla om hur kvalitén på grovfodret kan förbättras, insådd etablering eller val av växter/grödor i förhållande till produktionsområde, frösorser/blandningar eller digitala lösningar. Komplettera med kunskap om anpassningsförmåga (till exempel utifrån pågående klimatförändringar) och robusthet.

Det sammanställs kunskap kring effektiv betesdrift

Målgruppen är lantbrukare och rådgivare. Målet kan anses vara uppnått om;

- Aktören tar fram material med kunskap om
 - Betespotential, och bete av både vall, andra sådda betesväxter och naturbete
 - Planering och genomförande av betesdrift, inklusive praktiska enkla beräkning och beslutsfattande, och logistik kring bete (inklusive kring mjölkningsrobot för mjölkkor
 - Drivgångar/-gator och annan infrastruktur för en effektiv betesdrift, från byggnation till kontinuerlig drift

- Relaterade aspekter kopplat till logistik och effektiv betesdrift, som fodring av mineraler och salt, dricksvatten med mera.
- Materialet produceras i olika format beroende på ämne och målgrupp, och inkluderar exempel från lantbruksföretag
- Materialet blir heltäckande utifrån att det finns kunskap för respektive produktionsform för att i praktiken kunna utnyttja sin betesdrift

Det tas fram enkla räknesnurror/verktyg kring effekten av grovfoderkvalité

Verktygen ska komplettera och tillgängliggöra befintlig kunskap till målgruppen lantbrukare. Målet kan anses vara uppnått om;

- Verktygen ska på ett enkelt sätt synliggöra konsekvenserna av den påverkan som olika strategival har för grovfodrets kvalitét/näringsinnehåll, och dess effekter på ekonomi, produktivitet och eller andra alternativkostnader (som behov av mer kraftfoder, eller uppfödningstid/stallplatser).
- Verktygen ska kunna användas med förifyllda värden, så väl som med egna värden, så att lantbrukaren får insikt i vad en förändring genererar.
- Verktygen ska pedagogiskt illustrera och visa konsekvenserna grafiskt. Det ska vara enkelt, intuitivt och användarvänligt.
- Det finns en introduktion till varje verktyg med resonemang kring vad respektive djurkategori/produktionsform behöver och vilka avvägningar olika kvalitéter innebär.

Kunskapen sprids

Målgruppen är lantbrukare och rådgivare. Målet kan anses vara uppnått om;

- Materialet anpassas till och publiceras på Lantbrukets Kunskapsbank
- Materialet sprids till minst 500 lantbrukare vardera inom mjölk-, nötkött- respektive får/lammproduktion, både digitalt och fysiskt.
- Materialet sprids till minst 100 rådgivare.

Identifiera behov av ny kunskap när kunskap saknas

Efter sammanställning, tillgängliggörande och spridning av kunskap, ska utföraren identifiera vilka kvarvarande behov som finns för att genom medvetna grovfoderstrategier öka lönsamhet och konkurrenskraft i svensk mjölk-, nötkött- och får/lammproduktion. Det kan till exempel handla om behov av vidare kommunikation/utbildningsinsatser, ny forskning, eller försök i praktiska miljöer. Målet kan anses vara uppnått om;

- Utföraren identifierar och sammanställer kvarvarande kunskapsbehov inom området och föreslår insatser som kan förbättra dessa.

1.6 Budget

Aktiviteterna för att nå målet uppskattas till tolv till fjorton miljoner SEK.